

ที่มา: chiangmaiworldheritage.net

06

การวิเคราะห์อักษณสูตร

Analysis of Aggañña Sutta

ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี *

ธณิกานต์ วรธรรมานนท์ **

Sirisak Apisakmontree

Tanikan Warathammanon

* นักวิจัยอิสระ, นิสิตพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต
เชียงใหม่

** ภัณฑารักษ์ ชำนาญการ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แก่นเรื่อง หลักธรรม และอิทธิพลของอัครคัมภีร์ที่มีต่อวรรณกรรมพระพุทธศาสนาตลอดจนถึงวรรณกรรมล้านนา ผลการวิเคราะห์พบว่า 1. แก่นเรื่องของอัครคัมภีร์เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทั้งทางการกำเนิดและทางความประพฤติ 2. หลักธรรมที่ปรากฏในอัครคัมภีร์ ได้แก่ ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปปาท กุศลกรรมบถ 10 กับโพธิปักขิยธรรม 7 หลักธรรมทั้งหมดสอดคล้องและสนับสนุนแก่นเรื่อง เป็นไปเพื่อการสลายระบบวรรณะของพราหมณ์ ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน เพราะชาติกำเนิด อันเป็นต้นเหตุให้มนุษย์ติดข้องในวัฏสงสาร 3. นิทานโบราณเกี่ยวกับการกำเนิดโลก มนุษย์ สังคม และวรรณะในอัครคัมภีร์ ส่งอิทธิพลให้กับวรรณกรรมพระพุทธศาสนาประเภทโลกศาสตร์ อันมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายลักษณะภูมิศาสตร์ของโลกและสัตว์โลกตามคติพุทธศาสนา ทั้งยังส่งอิทธิพลให้วรรณกรรมล้านนา ประเภทตำนานการสร้างบ้านเมือง อันมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายที่มาของกษัตริย์ล้านนา ว่าสืบมาจากพระมหาสम्मติหรือพระพุทธเจ้าศากยโคดม ทั้งนี้วรรณกรรมทั้งสองประเภทข้างต้น ไม่ได้สะท้อนแก่นเรื่องของอัครคัมภีร์

คำสำคัญ: อัครคัมภีร์, วรรณะ, ความเท่าเทียมกันของมนุษย์

A b s t r a c t

This article aims to analyse the main point, principles and the influence of Aggañña Sutta in Buddhist and Lanna literature. The results are as follows. 1. The main point of Aggañña Sutta is concerned with human equality, genesis and behavior. 2. The principles in the Aggañña Sutta are Tilakkhana, Paticcasamuppada, Kusalakammapatha, and Bodhipakkhiya-dhamma. All four principles are consistent and supportive of the main point which is to break down the caste system of the Brahman who believe human beings are not equal because of their origins and because people are trapped in a cycle of suffering. 3. The tales related to the beginning of the earth, human beings, society and the caste system in Aggañña Sutta have impacted and affected Buddhist Literature which describes the Knowledge of the world and its organisms according to the Buddhist precepts. Moreover, it has affected Lanna literature in legends of the country. The purpose of the legends is to describe the origin of the Lanna Kings which had a direct lineage from Lord Buddha. However, both types of literature do not show the main theme of Aggañña Sutta.

Keywords: Aggañña Sutta, Caste, The equality of human race

บทนำ

อักษรณ์สูตรเป็นพระสูตรชั้นเลิศของพระพุทธศาสนา ที่พุทธศาสนิกชนควรศึกษาอย่างยิ่ง ปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 11 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 3 ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ที่กล่าวว่า เป็นพระสูตรชั้นเลิศนั้น เลิศเพราะเหตุใด จะได้วิเคราะห์ในบทความนี้

1. ความหมาย

คำว่า “อักษรณ์” สามารถแยกศัพท์ได้เป็นคำว่า “อศฺ” กับคำว่า “ณฺ” คำแรกมีความหมายว่า ยอด ปลาย สูงสุด ก่อน แรก และส่วนต้น (พระไตรปิฎก เล่มที่ 11 2539: 21, นาคะประทีป 2465: 7) ส่วนคำหลังมีความหมายว่า ฟังรู้ ครอบรู้ (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 21, หลวงเทพดรญาณศิษย์ 2540: 157) ด้วยเหตุนี้ ตามรูปศัพท์จึงหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นลำดับแรกซึ่งฟังรู้ ครอบรู้

สิ่งใดที่เกิดขึ้นเป็นลำดับแรกซึ่งมนุษย์ฟังรู้ หรือครอบรู้กันแล้ว

พระอรรถาจารย์โบราณได้อรรถาธิบายความหมายของคำว่า “อศฺณญฺ อกฺขรฺ” ในความหมายของโลกุปุตตวิสกถ์ คือ คำที่พูดกันมาตั้งแต่เกิดโลก คือคำว่า “มหาสมมติ” “กษัตริย์” “ราชา” “พราหมณ์” “ฉายกา” “อัชฌายกา” “เวสสา” และ “ศูทร” คำเหล่านี้ เป็นชื่อเรียกกลุ่มคนที่แบ่งตามอาชีพในสังคมดึกดำบรรพ์ แจกแจงได้ดังนี้ว่า คำว่ามหา

สมมติเกิดขึ้นมา เพราะมหาชนได้สมมติบุคคลหนึ่งให้เป็นใหญ่กว่าบุคคลอื่น คำว่ากษัตริย์เกิดขึ้น เพราะมหาสมมติตนนั้น เป็นใหญ่แห่งที่นาทั้งหลาย คำว่าราชาเกิดขึ้น เพราะมหาสมมติตนนั้น เป็นผู้ทำให้ชนเหล่าอื่นยินดีได้โดยธรรม คำว่าพราหมณ์เกิดขึ้น เพราะเป็นผู้เชื่อว่าการลอยบาปทำให้มนุษย์บริสุทธิ์อีกครั้ง จึงบำเพ็ญเพียรให้บริสุทธิ์และประกอบพิธีลอยบาปให้ผู้อื่น คำว่าฌายกาเกิดขึ้น เพราะเป็นผู้บำเพ็ญเพียรในป่า คำว่าอัชฌายกาเกิดขึ้น เพราะเป็นผู้สร้างคัมภีร์ ไม่บำเพ็ญเพียร ทั้งฌายกาและอัชฌายกาจึงเป็นคำเรียกพราหมณ์ที่ทำหน้าที่ทางสังคมในบริบทที่ต่างกันไป คำว่าเวสสาเกิดขึ้น เพราะเป็นพ่อค้า คำว่าศูทรเกิดขึ้น เพราะเป็นผู้ประพடுத்தินโหดร้าย ทำงานต่ำต้อย เป็นพรานฆ่าสัตว์ (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 96-99)

ดังนั้นจากอุปสรรคและคำอธิบายของพระอรธจารย์ จึงประมวลได้ว่า สิ่งที่มีมนุษย์พูดกันมาเป็นครั้งแรก รู้จักกันมาแต่โบราณกาล เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นลำดับแรกของโลก ซึ่งมนุษย์พึงรู้พึงทำความเข้าใจ คือความเป็นมาอันถูกต้องของกลุ่มคนหรือวรรณะต่างๆ ในสังคมบุพกาล และอัคคัญญสูตร ก็เป็นพระสูตรที่เล่าถึงมูลเหตุการเกิดวรรณะดังที่กล่าวข้างต้น

2. มูลเหตุของการตรัสพระสูตร

เพราะเหตุใดมูลเหตุการเกิดวรรณะ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์พึงรู้ ควรรู้เป็นลำดับแรกเล่า

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของอัครคัมภีร์จะพบว่าเป็นการอธิบายที่มาของวรรณะต่างๆ ตามคติพุทธศาสนาไว้อย่างละเอียด โดยพระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องย้อนกลับไปได้ตั้งแต่สมัยที่โลกได้กำเนิดขึ้นมา เพื่อปรับพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องนี้ใหม่ให้ถูกต้อง

สาเหตุที่พระพุทธองค์ต้องอธิบายเรื่องเหล่านี้ก็เนื่องจากเกิดมีความเข้าใจผิดของผู้คนในสมัยพุทธกาล ที่เชื่อตามคำสอนของเหล่าพราหมณ์ ซึ่งได้อธิบายเหตุแห่งการเกิดขึ้นของวรรณะคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ดังที่ปรากฏสืบกันมาว่ามนุษย์แต่ละวรรณะเกิดขึ้นมาจากอวัยวะแต่ละส่วนของพรหม มีบทบาทหน้าที่ทางสังคมแตกต่างกันไป คือ วรรณะพราหมณ์เกิดจากพระโอษฐ์ (ปาก) ของพระพรหม สีของวรรณะคือสีขาว เพราะเกิดจากปากของพระพรหม จึงต้องมีหน้าที่กล่าวมนตร์ ให้คำปรึกษากับพระเจ้าแผ่นดิน ตลอดจนสอนมนตร์แก่คนทั่วไป ส่วนพวกที่เป็นนักบวชก็ทำหน้าที่สอนไตรเพท ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา และเป็นผู้รับทักษิณา

วรรณะกษัตริย์เกิดจากพระพาหา (แขน) ของพระพรหม และถือว่ามีสีเชื้อสายมาจากพระอาทิตย์ สีเครื่องแต่งกายคือสีแดง ซึ่งหมายถึงนักรบ เพราะเกิดจากแขนของพระพรหม จึงต้องทำหน้าที่รบ เพื่อป้องกันหรือขยายอาณาจักร รวมทั้งเป็นนักปกครอง นักบริหารบ้านเมือง

วรรณะแพศย์ เกิดจากพระเพลา (ตัก) ของพรหม มีสีเครื่องแต่งกายประจำวรรณะคือสีเหลือง เพราะเกิดจากตักของพระพรหม จึงต้องเป็นผู้แสวงหาทรัพย์สมบัติ ได้แก่ พวกพ่อค้า คหบดี เศรษฐี และเกษตรกร

วรรณะศูทร เกิดจากพระบาท (เท้า) ของพระพรหม มีสีเครื่องแต่งกายประจำวรรณะคือสีดำ เพราะเกิดจากเท้าของพระพรหม จึงต้องดำรงตนเป็นกรรมกร ทำงานต่ำต้อยด้อยค่า ฆ่าสัตว์เลี้ยวซีพ (พระญาณวโรดม (ประยูร สนตงกุลเถร) 2543: 2)

บทบาทหน้าที่ของแต่ละวรรณะนั้น เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เพราะมีที่มาจากอวัยวะส่วนต่างๆ ของพระพรหม แตกต่างกัน ผสมผสานกันไม่ได้ ต่างคนต่างจึงมีหน้าที่ตามวรรณะที่ติดตัวมาแต่เกิด เลื่อนวรรณะไม่ได้ แต่ลด

วรรณลงได้ ด้วยการแต่งงานข้ามวรรณะ การอธิบายเช่นนี้ มีส่วนทำให้จิตใจมนุษย์เกิดการยึดมั่นในวรรณะตน ว่าดี ว่าถูกต้อง ว่าสูงกว่าวรรณะอื่น ในขณะที่เดียวกันก็มีจิตใจถูกย่ำยีวรรณะอื่น ว่าเลวทราม ว่าผิด ว่าต่ำเตี้ยกว่าวรรณะตน ความถือตัวทะนงตนที่เกิดขึ้น จึงเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถพัฒนาตนเองไปสู่การมีอิสรภาพทางใจอย่างสมบูรณ์แบบคือ นิพพานได้ ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่มีวรรณะต่ำ จะเตรียมตัวรับความทุกข์จากสังคมที่ถาโถมเข้าหาตนอย่างไม่สามารถโอตครวญหรือปฏิเสธได้ จิตใจที่หดหู่ท้อเหี่ยวเป็นทุกข์ จึงเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่ที่ทำให้มนุษย์ไม่สามารถพัฒนาตนเองไปสู่การมีอิสรภาพทางใจอย่างสมบูรณ์แบบ คือ นิพพานได้

เหตุนี้พระพุทธองค์จึงตรัสอัครคัมภีร์สุตตร เพื่อปรับพื้นฐานความเข้าใจเรื่องวรรณะที่ผิดเพี้ยนให้ถูกต้อง และทำลายระบบวรรณะตามคติความเชื่อแบบพราหมณ์ให้สิ้นไป ดังว่า “...วาเสฏฐะและภารทวาชะ พวกพราหมณ์ระลึกถึงเรื่องเก่าของตนไม่ได้ (ว่าแต่ละวรรณะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร) จึงกล่าวอย่างนี้ว่า วรรณะที่ประเสริฐที่สุด คือพราหมณ์เท่านั้น วรรณะอื่นเลว วรรณะที่ขาวคือพราหมณ์เท่านั้น วรรณะอื่นดำ พราหมณ์เท่านั้นที่บริสุทธิ์ ผู้ที่ไม่ใช่พราหมณ์ไม่บริสุทธิ์ พราหมณ์เท่านั้นเป็นบุตร เป็นโอรส เกิดจากโอษฐ์ของพระพรหม เกิดจากพระพรหม เป็นผู้ที่พระพรหมสร้างขึ้น เป็นทายาทของพรหม

วาเสฏฐะและภารทวาชะก็ปรากฏชัดว่า นางพราหมณีของพราหมณ์ทั้งหลาย มีระดูบ้าง มีครรภ์บ้าง คลอดอยู่บ้าง ให้ลูกดื่มนมบ้าง ก็พราหมณ์เหล่านั้นเป็นผู้เกิดทางช่องคลอดของพราหมณ์ทั้งนั้น

ยังกล่าวอย่างนี้ว่า วรรณะที่ประเสริฐที่สุดคือพราหมณ์เท่านั้น ฯลฯ เป็นทายาทของพรหม ก็พราหมณ์เหล่านั้นกล่าวตู่พรหมและพูดเท็จ พวกเขาจะต้องประสบสิ่งที่ไม่ใช่บุญเป็นอันมาก...” (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 84-85) ที่พระพุทธองค์กล่าวดังนั้น มีจุดประสงค์เพื่อทำลายมิฉฉาธิฐิของวาเสฏฐะและภารทวาชะให้สิ้นไป

เพราะมิฉฉาธิฐิเกี่ยวกับวรรณะของพราหมณ์ ทำให้เกิดความสำคัญ

ตนผิต เป็นอุปสรรคขัดขวางการไปสู่นิพพาน

เพราะสัมมาทิฐิเกี่ยวกับบรรณะที่พระพุทธองค์ทรงตรัส ทำให้มองเห็นความเป็นจริงตามธรรมชาติ และเป็นปัจจัยหนุนนามนุษย์ไปสู่นิพพานได้

เรื่องที่มาของวรรณะอย่างถูกต้อง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์จำเป็นต้องรู้ นี่เป็นมูลเหตุที่ทำให้พระชินเจ้าตรัสอัครสังคัลญาณสูตร

3. เนื้อหาโดยย่อ

อัครสังคัลญาณสูตรมีเนื้อหาสืบต่อมาจากพระสูตรอีก 2 พระสูตร คือ วาเสฏฐสูตรและเตวิชชสูตร พระพุทธเจ้าตรัสพระสูตรทั้ง 3 นี้ ก็ว่าวาเสฏฐะและภราทวาชะในต่างกาลต่างวาระกัน

วาเสฏฐะและภราทวาชะนั้นเป็นพราหมณ์ เกิดในตระกูลพราหมณ์ ที่มีชื่อเสียงในกรุงเวสาลี ทั้งสองเป็นเพื่อนรักกัน วาเสฏฐะนั้นเป็นศิษย์ของโปกขรชาติพราหมณ์ ส่วนภราทวาชะเป็นศิษย์ของตารุกขพราหมณ์

ตามประวัติระบุว่า เมื่อวาเสฏฐะได้ฟังวาเสฏฐสูตรจากพระพุทธเจ้าแล้ว จึงได้ชักชวนภราทวาชะขอถึงสรณะ คือ ขอยึดเอาพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า และพระสงฆ์เจ้าเป็นที่พึ่งสูงสุด ภายหลังเมื่อทั้งสองฟังเตวิชชสูตรแล้ว จึงได้ขอบรรพชาเป็นสามเณร และขณะที่ทั้งสองฟังอัครสังคัลญาณสูตรนั้น กำลังปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้นเพื่อจะอุปสมบทเป็นภิกษุต่อไป

วาเสฏฐสูตรนั้น (พระไตรปิฎก เล่ม 23 2539: 312-314) พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับวาเสฏฐะในราวป่ามทาวิน กรุงเวสาลี ขณะที่วาเสฏฐะยังดำรงตนเป็นพราหมณ์ เขาได้ทูลถามปัญหาเกี่ยวกับการรักษาศีลอุโบสถกับพระพุทธเจ้า ว่าหากญาติพี่น้องของตนและคนอื่น ไม่ว่าจะป็นกษัตริย์พราหมณ์ แพศย์ ศูทร มารักษาอุโบสถ จะได้รับอานิสงส์เหมือนกันหรือไม่ เพราะเหล่าพราหมณ์เชื่อว่าบรรณะที่ต่างกัน แม้กระทำในสิ่งเดียวกัน ก็ย่อมได้รับผลต่างกัน

พระพุทธองค์ตอบว่า แม้ชาวโลก เทวดา มาร พรหม และสรรพสัตว์อื่นใด เมื่อรักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ 8 นี้ ก็จะได้รับอานิสงส์เช่น

เดียวกัน อย่ว่าแต่คนเลย แม้ต้นสาละใหญ่ ถ้ำรักษาอุโบสถได้ก็จะได้รับ อาานิสงส์เช่นกัน

ด้วยถ้อยคำที่กระแทกใจ เข้าไปปลอบปล้ำความเชื่อเดิมของตนที่ว่า วรรณะแต่ละวรรณะแม้กระทำเหมือนกันแต่ย่อมได้รับผลที่กระทำแตกต่างกัน ทำให้วาเสฏฐะเกิดความเข้าใจ มั่นใจ ว่าพระพุทธศาสนาคือศาสนาที่ให้ ความเสมอภาคกับคนทุกวรรณะ

ส่วนเทววิขสุตตรนั้น (พระไตรปิฎก เล่ม 9 2539: 230-254) พระพุทธเจ้าทรงตรัสกับวาเสฏฐะและภารทวาเช ขณะประทับอยู่ใน อัมพวัน ใกล้ฝั่งแม่น้ำอจิรวดี เห็นอัมพวันปราสาทอันงามนามสากัญญะ แคว้น โภคส ในโอกาสที่ทั้งสองทูลถามเรื่องหนทางไปสู่พรหมโลก พระพุทธองค์ ทรงให้เปรียบเทียบระหว่างปราสาทกับภิกษุ (ซึ่งปราสาทนั้นรวบรวมเข้ากับ วรรณะศูทร) ผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ได้มาน 4 และวิชา 8 มีพรหมวิหารธรรม 4 ประจำจิตตลอดเวลา ว่าบุคคลใดสมควรไปสู่พรหมโลกมากกว่ากัน ทั้ง สองพิจารณากระทั่งเกิดความเข้าใจ มั่นใจ ว่าศีลและธรรมเท่านั้นที่จะนำ บุคคลไปสู่พรหมโลกได้ ไม่ใช่วรรณะ

สำหรับอัครคัมภีร์สุตตร (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 83-103) พระพุทธ องค์ทรงตรัสถามทั้งสองในเรื่องวรรณะโดยตรง เพื่อชี้ให้ตรงประเด็นว่าเหล่า ปราสาททั้งหลายได้เข้าใจเรื่องระบบวรรณะหรือการแบ่งกลุ่มคนตามชาติ กำเนิดของปราสาทคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริงดั้งเดิมเช่นไร โดยทรงเล่า ย้อนกลับไปโนสสมัยดึกดำบรรพ์ที่มนุษย์รวมตัวอยู่กันเป็นสังคมครั้งแรกของ โลก มีใจความพิสดารดังนี้ว่า

ก่อนโลกจะพินาศ มนุษย์ซึ่งประกอบด้วยกุศลธรรมได้ไปเกิดในชั้น อากัสสราพรหม ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นพรหมโลกที่ดีที่สุดในบรรดาพรหมโลก ทั้งสามในระดับทุติยมานุมิ เป็นผู้มั่งคั่งมีนาถา แสงเป็นประกายรุ่งโรจน์ดุจ แสงฟ้าแลบตลอดเวลา

เมื่อโลกเดิมพินาศนั้น ไฟได้ไหม้และน้ำได้ท่วมขึ้นมาถึงชั้นอากัสสรา พรหม โลกขณะนั้นจึงเต็มไปด้วยน้ำที่แผ่ออกไปเต็มอวกาศ

มืดมืด ไร้สรรพชีวิต

เมื่อน้ำลดต่ำลงและเกิดแผ่นดินขึ้นแล้ว เหล่าอาภัสสรพรหมจึงจุติจากพรหมโลกมาอุบัติในโลกใบใหม่ เขาทั้งหลายมีกายทิพย์ มีฤทธิ์ทางใจ มีปิติเป็นอาหาร มีรัศมีสว่างรุ่งโรจน์แผ่ชานออกจากกาย สัญจรไปมาในอากาศโลกขณะนั้นจึงสว่างไสวด้วยรัศมีอาภัสสรพรหม

บัดนั้นบังเกิดมีแผ่นดินขึ้นบนผิวน้ำ ความหอมของแผ่นดินชกชวนให้เหล่าพรหมได้บริโภคโอชะของดิน รสหวานฉ่ำทำให้พรหมติดใจ รัศมีอันรุ่งโรจน์ที่เป็นแสงสว่างให้โลกจึงมอดม้วยดับลับหายไป เมื่อไม่มีแสงโลกก็มืดมิด ความหวาดกลัวจึงก่อขึ้นในจิตใจพรหม และด้วยคำอ้อนวอนของพวกเขาไม่นานจึงเกิดมีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เพื่อให้แสงสว่างแทนรัศมีพรหม และทำให้ความกลัวสิ้นไป ทั้งยังเกิดมีดวงดาว มีวัน มีเวลา มีฤดูกาลขึ้นตามมาโลกจึงเป็นโลกอย่างที่ควรจะเป็นอีกครั้งหนึ่ง

ผลจากการบริโภคแผ่นดิน นอกจากจะทำให้รัศมีหายไปแล้วยังส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางร่างกายของเหล่าผู้บริโภคนั้น

พระสุตรอธิบายว่า ภายหลังจากการบริโภคแผ่นดิน เหล่าพรหมบางพวกก็มีผิวพรรณดี บางพวกก็มีผิวพรรณเลวทราม ความต่างกันของวรรณะผิวพรรณนี้เอง ก่อให้เกิดมีมานะถือตัว เพราะต่างพากันเปรียบเทียบความงดงามและความต่ำทรามของผิวพรรณกันและกัน นำไปสู่การนิทานาและทะเลาะกันที่สุดในที่สุด อันเป็นการทะเลาะกันครั้งแรกของมนุษย์ ที่มีสาเหตุมาจากการเปรียบเทียบผิวพรรณวรรณะ

ความมีมานะถือตัวนี้ เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์มองไม่เห็นตนเอง ไม่รู้จักตนเอง ตนทำผิดก็เห็นว่าถูก ผู้อื่นทำถูกก็เห็นว่าผิด เพราะไม่ตรงกับความคิดตน

เพราะเหตุที่จิตใจมนุษย์เปลี่ยนสภาพจากจิตใจอาภัสสรพรหม เคลื่อนห่างออกไปจากธรรมชาติ ขยับห่างออกไปจากความชอบธรรม เข้าใกล้ชดิกเลสมากขึ้น ทำให้แผ่นดินอันวิเศษที่เคยกินหายไป เกิดสะเก็ดดินอันวิเศษน้อยกว่าขึ้นแทน มนุษย์จึงบริโภคสะเก็ดดินนั้น ความงามและ

ความทรมานของผิวพรรณวรรณะก็ยิ่งปรากฏชัดมากขึ้น การเปรียบเทียบกัน และกันก็ยิ่งเข้มข้นมากขึ้น ความวิปริตของจิตใจก็ยิ่งเพิ่มพูนมากขึ้น ในที่สุด สะเก็ดดินอันวิเศษก็หายไป เกิดมีเครื่องดินอันวิเศษน้อยกว่าขึ้นแทน มนุษย์ ยังไม่เข้าใจในปรากฏการณ์ธรรมชาตินี้ ไม่เข้าใจตนเองเพราะมานะบดบัง ใจ จึงยังทะเลาะกันรำไป เหตุการณ์ก็ดำเนินไปซ้ำเดิม เครื่องดินวิเศษอัน วิเศษน้อยลงแล้วก็หายไป เกิดมีข้าวสาลีอันเป็นอาหารหายาบ ไม่ใช่อาหาร ทิพย์ตั้งแต่ก่อนขึ้นขึ้นแทน

การบริโภคข้าวสาลีที่เป็นอาหารหายาบ ทำให้ร่างกายมนุษย์จำเป็น ที่จะต้องขับถ่ายเอาของเสียออกจากร่างกาย จึงบังเกิดทวารและอวัยวะเพศ ขึ้นเพื่อการขับถ่ายก่อน

อวัยวะเพศนำมนุษย์ไปสู่การเสพเมถุนธรรม หรือที่พระพรหมคุณา ภรณ์ (2545: 207) เรียกว่าเมถุนสังโยค 7 ได้แก่ (1) การยินดีการลูบไล้ ชัด สี ให้อาบน้ำและการนวดพื้นโดยผู้หญิง ปลื้มใจด้วยการบำเรอนั้น (2) ไม่ถึง อย่างนั้น แต่ยังกระซิกกระซี้ เล่นหัว สัพยอกกับผู้หญิง ปลื้มใจด้วยการบำเรอ นั้น (3) ไม่ถึงอย่างนั้น แต่ยังเฟื่องจ้องดูตากับมาตุคาม ปลื้มใจด้วยการกระทำ นั้น (4) ไม่ถึงอย่างนั้น แต่ยังชอบฟังผู้หญิงหัวเราะ ขับร้อง หรือร้องให้อยู่ (5) ไม่ถึงอย่างนั้น แต่ยังชอบตามนิกถึงเหตุการณ์เก่า ที่ได้เคยหัวเราะพุดจา เล่นหัวกับผู้หญิง แล้วปลื้มใจ (6) ไม่ถึงอย่างนั้น แต่ชอบดูคุณหญิง หรือบุตร คุณหญิง ผู้เฝ้าพร้อมด้วยกามคุณทั้ง 5 บำรุงบำเรอตนอยู่ แล้วปลื้มใจ (7) ไม่ถึงอย่างนั้น แต่ประพุดตีพรหมจรรย์ ตั้งปรารถนาเพื่อจะได้เป็นเทพเจ้า หรือเทพองค์ใดองค์หนึ่ง (ที่จะแวดล้อมด้วยบริวารผู้หญิง) ก็เป็นเมถุนธรรม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา มนุษย์จึงรู้จักการสังวาสร่วมประเวณี และล่วง ประเวณีประพุดตีลูกเมียผู้อื่น

การเสพเมถุนธรรมในสังคมมนุษย์ระยะแรกนั้น เป็นที่ติเตียนกัน เพราะไม่เคยมีพฤติกรรมเช่นนี้มาก่อน จึงดูแปลกและน่ารังเกียจ ผู้นิยมเสพ เมถุนต้องสร้างที่อยู่อาศัยบ้านเรือนห้องหับขึ้น แยกออกไปอยู่ในราวป่านอก ชุมชน เพื่อปกปิดอธรรมที่ตนหลงไหลเสพสรรค์

ผลพวงของการเสพเมถุนธรรม ทำให้เห็นดีเห็นชอบทั้งกายและใจ มนุษย์จึงรู้จักความเกียจคร้านเป็นครั้งแรก พวกเขาได้ชักชวนกันไปเก็บ ข้าวมาปักตุนไว้บริโภคหลายๆ วัน แทนที่จะเก็บมาบริโภคให้หมดในแต่ละ วันอย่างที่เคยประพฤตินาแต่โบราณ ด้วยเหตุนี้ ความโลภจึงบังเกิดมีขึ้นใน จิตใจมนุษย์เป็นลำดับต่อมา ถัดจากความเกียจคร้าน

ผลจากความโลภทำให้ข้าวสาทิที่งอกได้เองมาตั้งแต่อดีต เกิดมีร่าห่อ เมล็ดบ้าง มีแกลบหุ้มเมล็ดบ้าง ต้นที่ถูกเกี่ยวแล้วก็ไม่กลับงอกขึ้นอีก ก่อให้เกิดความยากลำบากในการดำรงชีวิตของมนุษย์มากขึ้น

ปรากฏการณ์นี้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของวิกฤตการณ์แห่งมวลมนุษยชาติในเวลาต่อมา เพราะเมื่อทรัพยากรลดน้อยลง มีจำนวนจำกัด ข้าวไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ตามธรรมชาติ ต้องอาศัยแรงงานปลูกเพาะหว่านไถดำ ปักเกี่ยวเก็บ จึงทำให้มนุษย์แก้ปัญหาด้วยการจัดสรรที่ดิน ปักปันเขตแดน จัดแบ่งพื้นที่เพื่อใช้เพาะปลูกข้าว แยกแผ่นดินเป็นของเราของเขา แผ่นดิน จึงมีเจ้าของตั้งแต่นั้นมา

ทว่าด้วยเพราะมนุษย์ยังไม่รู้จักควบคุมพฤติกรรม ยังไม่รู้จักบาปบุญ ยังไม่มีธรรม พวกที่เกียจคร้านและโลภจึงข้ามเขตแดนที่กั้นไว้ เข้าไปลักข้าว ที่ปลูกไว้ในนาของผู้อื่น นำไปสู่การด่าว่า ทูบตี ทำร้าย ทะเลาะและฆ่ากัน เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองในที่สุด การทำลายและฆ่ากันได้ขยาย ตัวเป็นวงกว้างมากขึ้น จนไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้

เมื่อย้อนมองวิกฤตการณ์มนุษย์ในสังคมโบราณตามที่ปรากฏใน อัครคัมภีร์แล้ว จะพบว่ามีลำดับขั้นตอนของการเกิดความวุ่นวายในสังคม ดังนี้ เริ่มจากการติดใจในรสชาติอาหาร ซึ่งทำให้มีผิวพรรณวรรณะต่างกัน เกิดมีมานะ คือ ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถือสูงถือต่ำ ยิ่งใหญ่เท่าเทียม หรือด้อยกว่าผู้อื่น ความอยากเด่นอยากชูตนให้ยิ่งใหญ่ เกิดการเปรียบเทียบ การนินทา (กล่าวเท็จ) การเสพเมถุนธรรม (ประพฤตินอกงาม) ความเกียจคร้าน ความโลภ นำไปสู่การลักข้าว (ลักทรัพย์) ในที่สุดจึงพากันทุบตี และฆ่ากัน (ฆ่าสัตว์) ทั้งหมด คือ ลำดับแห่งการประพฤตินอกศีลและธรรม

คือ พัฒนาการของมนุษย์จากสูงสุดสู่ต่ำสุด

ภายหลังการฆ่า มนุษย์จึงได้ตระหนักในคุณค่าชีวิต ได้ร่วมคิดหาทางออกให้ตนเองและสังคม ด้วยการเลือกเฟ้นผู้นำที่กล้าหาญ นำเคารพให้เป็นผู้ไปทำหน้าที่ที่ตียืนผู้ที่ควรตียืน และขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ โดยแลกกับผลประโยชน์ คือ ส่วนแบ่งข้าวจากทุกคน

ด้วยผู้นำเป็นผู้ที่ถูกสมมติขึ้นมา จึงเรียกพระมหาสम्मติบ้าง เรียก กษัตริย์ คือ ผู้เป็นใหญ่แห่งที่นาทั้งหลายบ้าง คือเป็นผู้ที่ได้รับส่วนแบ่งจากนาข้าวของทุกคน (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 96-99) เรียกราชา คือ เป็นผู้ทำให้ชนเหล่าอื่นยินดีได้โดยธรรมบ้าง คือเป็นผู้สั่งสอนธรรม (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 96-99) ด้วยเหตุนี้ วรรณะกษัตริย์ก็เกิดขึ้นในโลกเป็นครั้งแรก เพื่อแก้ไขความวุ่นวายของมนุษย์ในโลก ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากแขนของพระพรหมแต่อย่างใด

ในสังคมขณะนั้น มีชนกลุ่มหนึ่งที่เชื่อว่า วิธีที่จะเอาकुศลออกไปจากมนุษย์ได้นั้น สามารถทำได้ด้วยการลอยบาปหรือออกकुศลไปตามกระแส น้ำ ด้วยวิธีนี้จะทำให้ผู้คนกลับบริสุทธิ์อีกครั้ง คนกลุ่มนี้จึงเพียรพยายามกระทำตนให้เป็นผู้บริสุทธิ์ เพื่อจะได้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ลอยบาป พวกเขาได้บำเพ็ญทาน สร้างกระท่อมมุงด้วยใบไม้ อาศัยอยู่ในราวป่า ท่องเที่ยวไปยังหมู่บ้านตำบลและเมืองเพื่อแสวงหาอาหาร อันเป็นขั้นตอนในการบำเพ็ญทาน เรียกกันว่า “ฌายกา” ในจำนวนผู้ปฏิบัตินี้ บางพวกก็ไม่สามารถทำได้โดยตลอด จึงพากันสร้างคัมภีร์ ไม่บำเพ็ญทาน เรียกพวกนี้ว่า “อชฌายกา” (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 96-99) ทั้งฌายกาและอชฌายกา ก็คือวรรณะพราหมณ์นั่นเอง ด้วยเหตุนี้ วรรณะพราหมณ์ก็เกิดขึ้นในครั้งแรกในโลก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ไม่ได้เกิดขึ้นจากปากพระพรหมแต่อย่างใด

ส่วนกลุ่มคนที่ยังลุ่มหลงเมาเมัวในเมถุนธรรม จึงต้องอาศัยในเรือนห้อง ประกอบการทำงานที่แตกต่างกันออกไปเพื่อเลี้ยงชีพในสังคม เช่น โคปกรรม (การรักษาความปลอดภัย) พาณิชยกรรม (การค้าขาย) เป็นต้น ชนเหล่านี้เรียกว่าเวสสาเพราะเป็นพ่อค้า (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 96-99) ด้วย

เหตุนี้ วรรณะแพศย์ก็เกิดขึ้นในครั้งแรกในโลกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ไม่ได้เกิดขึ้นจากตักของพระพรหมแต่อย่างใด

สำหรับพวกที่เหลือ ยังประพฤติตนโหดร้าย ทำงานต่ำต้อย ฆ่า ทำร้าย ลักขโมย และทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็กลายเป็นวรรณะศูทร (พระไตรปิฎก เล่มที่ 11 2539: 96-99) ด้วยเหตุนี้ วรรณะศูทรก็เกิดขึ้นในครั้งแรกในโลก ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ไม่ได้เกิดขึ้นจากเท้าของพระพรหมแต่อย่างใด

เมื่อใดก็ตามที่กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ไม่พอใจในหน้าที่ การงานของตน ก็ออกจากเรือนเป็นนักรบวช จึงได้เกิดมีสมณะขึ้นในโลก เป็นครั้งแรกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สมณะไม่ใช่วรรณะศูทรที่เกิดจากเท้าของ พระพรหมแต่อย่างใด

พระพุทธรองค์อธิบายเหตุแห่งการเกิดขึ้นของวรรณะแล้ว ทรงให้คิดว่ามีเพียงธรรมเท่านั้นที่จะสามารถใช้ตัดสินคนหรือแบ่งกลุ่มคนได้ กล่าวคือ ทุภะวรรณะเมื่อกระทำความชั่ว ย่อมนำไปสู่ทุกข์เช่นเดียวกันทุกคน และเมื่อ กระทำความดี ก็ย่อมไปสู่สุคติเช่นเดียวกันทุกคน แม้แต่ต้นสาละใหญ่ ถ้าทำ ดีได้ก็ย่อมได้รับผลดีเช่นกัน ทั้งยังสอนธรรมที่จะทำให้สังคมสงบ คือ กุศล กรรม และธรรมอันเป็นหนทางไปสู่การดับทุกข์โดยสิ้นเชิง คือ โพธิปักขิย ธรรม ทรงย้ำว่าเมื่อคนทุกวรรณะปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวแล้ว ก็จะเข้าถึงนิพพานได้เช่นเดียวกันทุกวรรณะ เพราะคนเท่าเทียมกัน ผลการกระทำ ของแต่ละคนมีเสมอกัน คือทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว

คติคำสอนเรื่องวรรณะของพระพุทธรองค์ที่จะนำพามนุษย์ออกจาก สังสารวัฏนี้ การตรัสอัครคัมภีร์สุตตรจึงเป็นการทำลายระบบวรรณะของ พราหมณ์โดยแท้จริง

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาของอัครคัมภีร์สุตตร สามารถแบ่งโครงสร้าง เนื้อหาออกเป็น 3 ช่วงด้วยกัน ดังนี้

1. นิทานวงจะ อยู่ในช่วงต้น เป็นข้อความเบื้องต้น เปิดประเด็น เพื่ออธิบายความเป็นมาของพระสุตตร ประกอบด้วยเรื่องวาเสฏฐะและ การทวาชะ กับเรื่องความบริสุทธิ์แห่งวรรณะสี่ เป็นการอธิบายเรื่องวรรณะ

ตามคติพราหมณ์ โดยให้ว่าเสฏฐะและภารทวาชะเป็นผู้อธิบาย ผ่านการตอบคำถามของพระพุทธเจ้า เพื่อที่ว่าพระพุทธองค์จะได้ชี้แจงว่าการอธิบายของพราหมณ์เกี่ยวกับบรรณะนั้นคลาดเคลื่อนไปอย่างไรบ้าง

2. เนื้อหาพระสูตร อยู่ในช่วงกลาง เป็นพุทธภาษิตอธิบายความถูกต้อง ความจริงดั้งเดิมของระบบบรรณะ โดยยกนิทานโบราณว่าด้วยต้นกำเนิดของโลกประกอบ เริ่มตั้งแต่เรื่องการปรากฏแห่งวันดินถึงเรื่อง การกำเนิดของวรรณะต่างๆ ส่วนนี้อธิบายเรื่องโลก มนุษย์ สังคมและวรรณะ อย่างเป็นระบบ

3. นิคมวณะ อยู่ในช่วงท้าย เป็นการสรุปความเกี่ยวกับระบบ วรรณะตามคติพุทธศาสนา ว่ามีลักษณะอันเป็นธรรมชาติที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่คงที่ มนุษย์สามารถเปลี่ยนวรรณะได้ด้วยการประพฤติกุศลธรรม โดยมีเพียงธรรมเท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์เข้าถึงนิพพานได้

4. แก่นเรื่องของอัคคัญญสูตร

เมื่อพิจารณาเนื้อหาอัคคัญญสูตรแล้ว พบว่ามีแก่นเรื่องเกี่ยวกับ การให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ พระพุทธองค์ทรงเชื่อว่าไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ล้วนไม่แตกต่างกัน เพราะเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน

การให้ความสำคัญในเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์นั้น นอกจากในอัคคัญญสูตรแล้ว พระพุทธเจ้ายังตรัสเรื่องนี้ในอัคสลาเยนสูตร (พระไตรปิฎก เล่ม 13 2539: 501-515) ดังว่า “...ผู้เกิดจากตระกูลกษัตริย์ พราหมณ์ ราชินิกุล ถือเอาไม้สัก ไม้สาละ ไม้สน ไม้จันทน์ หรือไม้ทับทิม มาสีให้เกิดไฟ กับผู้เกิดจากตระกูลจันฑาล ตระกูลพราน ตระกูลช่างจักสาน ตระกูลช่างรด ตระกูลคนเทขยะ ถือเอาไม้รางสูนซ์ ไม้รางสุกร ไม้รางย้อมผ้า หรือไม้ละหุ่ง มาสีให้เกิดไฟ ไฟที่ได้อีกเป็นไฟมิเปลว มีสี มีแสงสว่าง ใช้ประโยชน์ได้เหมือนกัน...” เป็นต้น

มนุษย์เท่าเทียมกันในด้านใดบ้าง พระพรหมคุณาภรณ์ (2545: 152) อธิบายไว้ว่าพระพุทธศาสนาจำแนกไว้ 5 ด้านด้วยกัน คือ ด้านอุตุนิยาม พีชนิยาม จิตตนิยาม กรรมนิยาม และธรรมนิยาม อธิบายได้ดังนี้

1. เพราะร่างกายของกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ต่างก็ประกอบด้วยมหาธาตุรูปเหมือนกันทุกคน ได้แก่ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ วาโยธาตุ และเตโชธาตุ เรียก “อุตุนิยาม” (Physical Law)

2. เพราะคนทุกคนเกิดจากการสืบพันธุ์เช่นกัน ทั้งกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ไม่ต่างไปจากสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เรียกว่า “พีชนิยาม” (Biological Law) ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในอัครคัมภีร์สุตตร (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 84-85) ว่าพราหมณ์ทุกคนคลอດจากโยนิของพราหมณีทั้งสิ้น คือต้องอาศัยปัจจัย 3 อย่าง พราหมณ์หรือมนุษย์จึงจะกำเนิดได้ คือ บิดามารดาอยู่ร่วมกัน มารดามีประจำเดือน และสัตว์หรือคันธพพะ (มีการปฏิสนธิวิญญูณอุบัติขึ้นในครรภ์) ถือปฏิสนธิในครรภ์

3. เพราะไม่ว่ากษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ต่างล้วนแต่รักชีวิต ต้องการความสุข หลีกหนีความทุกข์เช่นเดียวกัน เรียกว่า “จิตตนิยาม” (Psychic Law)

4. เพราะเมื่อกระทำสิ่งใด ก็ย่อมได้รับผลการกระทำนั้นไม่ว่ากษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร เรียก “กรรมนิยาม” (Law of Karma) ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ในอัครคัมภีร์สุตตรว่า (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 100) ไม่ว่าวรรณะใด เมื่อประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริตแล้ว ตายไปย่อมไปเกิดในทุคติเหมือนกัน แต่หากประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริตแล้ว ตายไปย่อมเกิดในสุคติเช่นเดียวกัน

5. เพราะทุกคนย่อมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดไม่ว่ากษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ก็ย่อมหลีกหนีไม่ได้ เรียก “ธรรมนิยาม” (The General Law of Cause and Effect)

ด้วยเหตุนี้ความเท่าเทียมของมนุษย์ในพุทธศาสนา จึงแบ่งได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ความเท่าเทียมกันทางการกำเนิด และความเท่าเทียมกันทางความประพฤติ แนวคิดนี้นำไปสู่คติการให้ความสำคัญกับคุณค่านุชาตย์จากภายใน คือ ธรรม มากกว่าภายนอก คือ วรรณะตามชาติกำเนิดแบบพราหมณ์

ภายหลังแนวความคิดนี้ ได้ส่งอิทธิพลให้วรรณกรรมล้านนา ประเภทตำนานการสร้างบ้านเมืองอย่างมาก

5. หลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาในอัครคัมภีร์สุตตร

ธรรมอันเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงทางวรรณะ คือ ธรรมหมวดใด อัครคัมภีร์สุตตรได้แสดงธรรมหมวดนั้นไว้ครบถ้วนชัดเจนแล้ว โดยระบุชื่อหลักธรรมนั้นในช่วงต้น (นิทานวนจนะ) และท้าย (นิคมวนจนะ) ของเนื้อหา ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 กับ โภธิปักขิยธรรม 7 สำหรับเนื้อหาในส่วนกลาง ซึ่งมีปริมาณมากที่สุด นอกจากจะได้อธิบายเรื่องการเกิดขึ้นมาของพรหมโลก สิ่งมีชีวิต สังคมและวรรณะแล้ว ยังได้แสดงหลักธรรมไว้อีก 2 หลักธรรม แม้ไม่มีการระบุชื่อหลักธรรมที่ชัดเจน ทว่าเมื่อพิจารณาความในเนื้อหาแล้ว ก็สามารถมองเห็นหลักธรรมนั้นๆ ที่ซ่อนอยู่ได้เด่นชัด คือ ไตรลักษณ์ และ ปฏิจจสมุปบาท

เมื่อจะอธิบายรายละเอียดของหลักธรรมต่างๆ ในอัครคัมภีร์สุตตร สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. กุศลกรรมบถ 10 หมายถึง ทางแห่งกุศล ประกอบด้วย กายกรรม 3 (เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ให้โดยอาการขโมย เว้นจากการประพฤตินิดในกาม) วจีกรรม 4 (เว้นจากพูดเท็จ เว้นจากพูดส่อเสียด เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ) มโนกรรม 3 (ความไม่คิดฟุ้งเสียดอยากได้ของเขา ความไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น และความเห็นชอบ ถูกต้องตามครองธรรม) (พระพรหมคุณาภรณ์ 2545: 233-234)

หลักธรรมกุศลกรรมบถ 10 นี้ ปรากฏในอัครคัมภีร์สุตตร (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 96-99) ดังนี้ว่า แมกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ผู้ประพฤติ

กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต มีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด เพราะการชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิดเป็นเหตุ หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ในทางตรงกันข้าม แม้กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ผู้ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต มีความเห็นชอบ และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ เพราะการชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหากประพฤติดังกุกุศลกรรมบถ และอกุศลกรรมบถ หลังจากตายแล้วเขาจะเสวยทั้งสุขและทุกข์

2. โปธิปักขิยธรรม 7 หมายถึง ธรรมอันเกี่ยวเนื่องแก่การตรัสรู้ ประกอบด้วย ธรรม 7 หมวด คือ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อิทธิบาท 4 อินทริย 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และมรรค 8 (พระพรหมคุณาภรณ์ 2545: 252) ปรากฏในเรื่องการเจริญโปธิปักขิยธรรมท้ายอัครัญญสูตร (พระไตรปิฎก เล่มที่ 11 2539: 101) ว่า “...มนุษย์ในวาระใดก็ตาม เมื่อสำรวจกาย วาจา ใจ อาศัยการเจริญโปธิปักขิยธรรม 7 จะปรินิพพานในโลกทีเดียว การเป็นเลิศกว่ามนุษย์ในวาระสี่ เป็นได้โดยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่โดยอธรรม...” ซึ่งในอัครัญญสูตรไม่ได้ให้ความหมายหรือระบอบองค์ประกอบของโปธิปักขิยธรรม 7 ไว้แต่อย่างใด คงบอกเพียงชื่อหลักธรรมเท่านั้น

3. ไตรลักษณ์ หมายถึง ลักษณะ 3 อันให้รู้ถึงความจริงของสภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอย่างนั้นๆ ตามธรรมดาของมัน ประกอบด้วย อนิจจตา ความไม่เที่ยง ทุกขตา ความเป็นทุกข์ และอนัตตตา ความเป็นของไม่ใช่ตน (พระพรหมคุณาภรณ์ 2545: 89)

ในเรื่องธรรมชาติของพรหมหรือโลกในอัครัญญสูตรนั้น ได้แสดงให้เห็นหลักธรรมไตรลักษณ์อย่างชัดเจน กล่าวคือ ไม่ว่าจะพรหมหรือโลกย่อมต้องมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปในที่สุด ดังเช่น สมัยหนึ่ง ครั้นเวลาว่างเลยมาช้านาน โลกนี้เสื่อม ครั้นเวลาว่างเลยมาช้านาน โลกนี้เจริญขึ้น (พระไตรปิฎกเล่ม 11 2539: 96) เมื่อโลกกำลังเสื่อม เหล่าสัตว์ส่วนมากไปเกิดที่พรหมโลกชั้นอภัสสรา เมื่อโลกกำลังเจริญขึ้น เหล่าสัตว์ส่วนมากจุติจาก

พรหมโลกชั้นอาภัสสรามาอุบัติในโลก ไม่สามารถดำรงตนอยู่ได้ในสภาวะเดียวตลอดไป (พระไตรปิฎก เล่ม 11 2539: 96)

4. ปฏิจจสมุปบาท หมายถึง การเกิดขึ้นพร้อมแห่งธรรมทั้งหลาย เพราะอาศัยกัน ประกอบด้วย อวิชชา สังขาร วิญญูณ นามรูป สหายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ ชรามรณะ ทั้งหมดเป็นปัจจัยต่อเนื่องกันไป หมุนเวียนเป็นวงจร ไม่มีต้นไม่มีปลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ 2545: 252-254)

การเกิดขึ้นของสังขมระยะแรก อันเกิดจากการไม่รู้จักควบคุมตนเอง ไม่รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นทุกข์ และไม่รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นหนทางดับทุกข์ จึงทำให้พวกเขาต้องดำเนินชีวิตไปตามกระบวนการทำงานของอวิชชา เป็นวงจรปฏิจจสมุปบาท ดังว่า สัตว์ผู้หนึ่งมีนิสัยโลภ (อวิชชา ความไม่รู้เท่าทัน คือ การไม่รู้จักควบคุมอายตนะ) สัตว์นั้นใช้ตา (อายตนะภายใน) มองจวันดิน (อายตนะภายนอก) เห็นจวันดินที่สมบูรณ์ด้วยสี สมบูรณ์ด้วยกลิ่น สมบูรณ์ด้วยรส มีสีเหมือนเนยใสหรือเนยข้นอย่างดี และมีรสอร่อยเหมือนน้ำผึ้งมีมซึ่งปราศจากโทษ (ผัสสะ) เกิดความรู้สึกอยากกิน (เวทนา) จึงใช้นิ้วช้อนจวันดินขึ้นมาลิ้มดู เมื่อเขาใช้นิ้วช้อนจวันดินขึ้นมาลิ้มดูอยู่ รสจวันดินได้แผ่ซ่านไป เขาจึงเกิดความอยาก (ตัณหา) แล้วการกระทำตามความอยากหรือตัณหาก็กี่ตามมา เกิดภพเกิดชาติไม่รู้จบ เป็นต้น

หลักธรรมทั้ง 4 นี้ เมื่อนำมาจัดกลุ่มแล้วจะได้ 3 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ไตรลักษณ์ เป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมลักษณะธรรมชาติของสรรพสิ่ง กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ปฏิจจสมุปบาท อันเป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นกระบวนการทำงานของกิเลส ที่เมื่อไม่รู้เท่าทันจะนำไปสู่ความเป็นภพเป็นชาติ แต่หากมีสติรู้เท่าทัน ก็จะหลุดจากความเป็นภพเป็นชาติได้ โดยมีอายตนะเป็นแดนเชื่อมระหว่างโลกภายในกับโลกภายนอก และกลุ่มที่ 3 ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 กับโพธิปักขิยธรรม 7 กลุ่มนี้เป็นธรรมสำหรับออกจากภพชาติ กุศลกรรมบถ 10 เป็นหลักธรรมสำคัญที่ใช้ในการปฏิบัติในสังขมสังคมาจะสงบรมเย็นเมื่อมนุษย์มีกุศลกรรมบถ ตรงกันข้ามสังขมาจะวุ่นวาย

เมื่อมนุษย์มีอกุศลกรรม ส่วนโพธิปักขิยธรรม 7 เป็นธรรมที่ครอบคลุมธรรมทั้งหมดของพระพุทธศาสนา เน้นไปที่การปฏิบัติสุณิพพาน

6. อิทธิพลอัครคัมภีร์ที่มีต่อวรรณกรรมพระพุทธศาสนา

วรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากอัครคัมภีร์ คือ วรรณกรรมประเภทโลกศาสตร์ ที่มีอายุในพุทธศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา อันแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์โลก พรรณนาถึงการเกิดขึ้นของโลก ความเปลี่ยนแปลงของโลก และการดับไปของโลก ตลอดทั้งสัตว์ทั้งอาศัยอยู่ในโลกด้วย

วรรณกรรมเหล่านี้ ได้แก่ จักกวาฬทีปนี (2523) ซึ่งรจนาโดยพระสิริมิ่งคลาจารย์ ชาวล้านนา และรจนาที่เชียงใหม่ ใน พ.ศ. 2063, โลกที่ปกสาร (2529) รจนาโดยพระสังฆราชเมธีกร ชาวพม่า ครูของสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท รจนาที่เมืองเมาะตะมะ, โลกบัญญัติ (2528) รจนาโดยพระสัทธรรมโฆชะเถระ ยังไม่สามารถสืบค้นชาติกำเนิดของท่านได้ ทว่าท่านรจนาเรื่องนี้ในลังกาสัมยอนุราชปุระ, โลกูปัตติ (2533) ไม่ทราบผู้รจนา เนื้อหาเรียงกันไปตั้งแต่การอุบัติของโลก กระทั่งการเกิดขึ้นของพระมหาสมมติ, โลกสัณฐานโชตรตนคัณฐี (2543) ไม่ทราบผู้รจนา สันนิษฐานว่ารจนาหลังจากจักกวาฬทีปนีของพระสิริมิ่งคลาจารย์ เพราะมีข้อความบางส่วนนำมาจากจักกวาฬทีปนี เล่าเรื่องตั้งแต่กัปพินาศกระทั่งถึงการเกิดขึ้นของพระจันทร์และพระอาทิตย์ กัณฐ์สุดท้ายว่าด้วยเรื่องสวรรค์ นรก เปรตวิสัย และสัตว์เดรัจฉาน, อรุณวดีสูตร (2533) ไม่ทราบผู้รจนา เนื้อหาเรียงไปตั้งแต่มหาโลกนถถึงการเกิดขึ้นของกลางคืนกลางวัน เป็นคัมภีร์ที่พญาลิไทอ้างไว้ในไตรภูมิกถา, ปฐมมูล ปฐมกัป (2533) ไม่ทราบผู้รจนา เนื้อหาว่าด้วยการกำเนิดและภูมิศาสตร์ของโลก และไตรภูมิกถา (2519) เชื่อว่ารจนาโดยพญาลิไท ใน พ.ศ. 1888

คัมภีร์โลกศาสตร์ทั้งหมดข้างต้น มักดำเนินเนื้อเรื่องไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ เริ่มเรื่องจากการอธิบายอสงไขย กัปที่พินาศและกัปที่ก่อ

ตัวขึ้นมา เหตุแห่งการพิณาศและก่อตัวขึ้นใหม่ จากนั้นจึงเป็นเรื่องการเกิดขึ้นของจักกวัพ ภูเขา ทวีป ทะเล มหาสมุทร ในส่วนนี้บ้างเรื่องได้กล่าวถึงปลาที่หนุนโลกไว้ ได้แก่ ปลาอาานนท์ ปลาติมิยะ ปลาอ้อชมโรหะ และปลา มหิติมิ จากนั้นจึงเป็นการขยายความของทวีปใหญ่ 4 ทวีป และอนุทวีป 2,000 สัณฐานของทวีปทั้ง 4 คือ อุตตรกรุทวีป ปุพพิวิทเททวีป อมรโค ยานทวีป และชมพูทวีป พร้อมแสดงรูปร่างหน้าตาของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในแต่ละทวีป กล่าวถึงภูเขาหิมพานต์ สระใหญ่ 7 สระ ภูเขาสัตบริภันท์ ที่ตั้งล้อมรอบสระฉัททันต์ สัตว์เดรัจฉานที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ มีราชสีห์ ช้าง ม้า เป็นต้น จากนั้นจึงกล่าวถึงทางโคจรของพระจันทร์ พระอาทิตย์ ที่โคจรไปตาม 12 ราศี ทำให้เกิดวัน เดือน ปี และฤดูกาลต่างๆ กล่าวถึงภพ ดาวดั่งส์และภพอสุร ชุมนรกและสัตว์นรก เปตวิสัย สัตว์เดรัจฉาน และเรื่องทั่วไปในตอนท้ายสุด มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายลักษณะภูมิศาสตร์ของโลกและสรรพสัตว์ในโลกตามคติพุทธศาสนาอย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้เกิดความเชื่อ ความเลื่อมใส ความสังเวชใจ จะได้เว้นจากการทำบาปประกอบ กุศลความดี มองเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของโลกและสรรพสัตว์ว่าเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

แม้อัคคัญญสูตรจะเป็นต้นฉบับของเรื่องกำเนิดโลก ทว่าเหล่าคัมภีร์โลกศาสตร์ต่างๆ ก็ได้อธิบายความเพิ่มเติม ขยายรายละเอียดให้พิสดารขึ้นไปอีก อาทิ

ในโลกบัญญัติ อธิบายรายละเอียดของการตั้งอยู่ของแผ่นดิน ซึ่งไม่ปรากฏในอัคคัญญสูตรว่า “...ลมมีชื่อว่าเวรัมภะ ย่อมพัดติดต่อกันสม่ำเสมอ ลมเวรัมภะนั้นพัดขึ้นเบื้องบนก็มี พัดลงเบื้องต่ำก็มี พัดไปทางขวาก็มี พัดเป็นวงกลมเสมอกันมี ลมนั้นหนา 960,000 โยชน์ แผ่กว้าง 1,203,450 โยชน์ วัดโดยรอบ 5,610,350 โยชน์ น้ำบนลมนั้นมีพื้นเสมอหรือเป็นปริมณฑล ตั้งอยู่บนลมนั้นหนา 480,000 โยชน์ แผ่กว้าง 12,203,450 โยชน์ วัดโดยรอบ 3,610,250 โยชน์ แผ่นดินบนน้ำนั้น มีพื้นเสมอเป็นปริมณฑล ตั้งอยู่เบื้องบนของน้ำนั้น แผ่นดินนั้นหนา 240,000 โยชน์ แผ่กว้าง 1,203,450

โยชน์ วัดโดยรอบ 3,610,350 โยชน์ ...” (2528: 1-2)

ในโลกที่ปรกสาร ปรีเฉพที่ 7 เรื่องโอกาสโลก ได้ขยายความการตกของฝนเมื่อคราวโลกเกิดขึ้นใหม่ว่า “...เมื่อโลกสันนิวาส ดำรงอยู่เป็นลานอันเดียวกันแล้ว ฝนก็เริ่มตกเพื่อประโยชน์แก่การตั้งโลกใหม่ เริ่มต้นทีเดียวจะเป็นเหมือนการตกของหิมะ ตกเป็นฝอย ต่อจากนั้นก็จะตกเป็นสายน้ำ ขนาดรำข้าว ขนาดเท่าเมล็ดข้าวสาร ขนาดถั่วเขียว ขนาดผลพุทรา ขนาดผลมะขามป้อม ขนาดฟักทอง ขนาดฟักเขียว ขนาดผลน้ำเต้า จะไหลไปประมาณ 1 อุษกะ กิ่งควาตุ กิ่งโยชน์ 1 โยชน์ 10 โยชน์ 100 โยชน์ 1,000 โยชน์...” (2529: 159)

โลกสันฐานโชตรตนคัณฐี (2543: 67) ชี้แจงเรื่องขนาด ทางโคจรของพระจันทร์และพระอาทิตย์ ดังว่า “...พระจันทร์โดยส่วนยาว ส่วนกว้าง และส่วนสูง วัดขนาดตรงๆ ไม่ประมาณ 49 โยชน์ แต่โดยปริมณฑล ได้ประมาณ 147 โยชน์ ส่วนพระอาทิตย์ วัดตรงๆ ได้ 50 โยชน์ วัดโดยรอบได้ 150 โยชน์...”

ทว่าคัมภีร์โลกศาสตร์บางเรื่อง กลับย่อความจากอัครคัณฐีสูตราอาทิ ในโลกกุปัตติ ย่อความจากตอนที่พรหมกินดิน แล้วข้ามไปยังตอนที่ความเป็นเพศหญิงเพศชายเกิดขึ้น ดังว่า “...เมื่อดวงอาทิตย์ทำกลางวันให้สว่างไสว แล้วอัสดงไป ...ดวงจันทร์ประมาณ 49 โยชน์ย่อมปรากฏขึ้น ...ดาวนักษัตร 27 ประการ ทั้งหมดย่อมปรากฏเกิดขึ้น ลำดับนั้น เพศหญิงและชายของพวกพรหม ผู้ลัมรสปฐพีอันตั้มหาครอบงำแล้วเพราะลัมรสปฐพีนั้น จึงบังเกิดขึ้น พวกเขาย่อมกระทำสมครสังวาสกัน...” เป็นต้น (2533: 35-37)

ด้วยเหตุนี้ คัมภีร์โลกศาสตร์ที่รับอิทธิพลอัครคัณฐีสูตรา จึงเป็นการรับอิทธิพลด้านเนื้อหาในส่วนของโลกศาสตร์ โดยมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของคัมภีร์โลกศาสตร์นั้นๆ คือการอธิบายโลกสันฐาน และสรรพชีวิตในโลก เพื่อให้ตระหนักในบาปบุญ ไม่ได้สะท้อนเรื่องความเท่าเทียมกันตามแก่นเรื่องของอัครคัณฐีสูตรา

7. อิทธิพลอัครคัมภีร์ที่มีต่อวรรณกรรมล้านนา

จากการศึกษาพบว่าอัครคัมภีร์ได้ส่งอิทธิพลให้กับตำนานการสร้างบ้านเมืองในล้านนา ได้แก่ ตำนานเมืองสุวรรณโคมคํา ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 72 ตำนานเมืองเงินยางเชียงแสน และตำนานสิงหนวัติ ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 61

ตำนานการสร้างบ้านเมืองในล้านนา เป็นกลุ่มของตำนานที่อธิบายการเกิดขึ้นมาของเมืองต่างๆ บนที่ราบเชียงแสน ได้แก่ เมืองสุวรรณโคมคํา เมืองสิงหนวัติ เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนเชียงแสน เมืองเชียงใหม่ และเมืองเชียงแสน ที่เกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปเป็นลำดับๆ ภายใต้การปกครองของราชวงศ์สุวรรณโคมคํา สิงหนวัติ และลวจังกราชที่สืบมาเป็นราชวงศ์มังราย

เมืองลำดับแรกที่เกิดขึ้นบนแผ่นดินที่ราบเชียงแสน คือ เมืองสุวรรณโคมคํา ต้นเรื่องได้อธิบายการเกิดขึ้นของโลก มนุษย์ สังคมและวรรณกรรมที่ปรากฏในอัครคัมภีร์ เริ่มเรื่องตั้งแต่การเกิดขึ้นของภัทรกัป ดังว่า “...บัดนี้จักกล่าวแต่ตั้งภัทรกัลป์นี้มาโดยสังเขป ในเมื่อกัลป์ก่อนจวนจะสิ้นนั้นพอพระอาทิตย์ดวงที่ 7 ขึ้นมาในกาลใด ก็เกิดเป็นไฟไหม้ทำลายขึ้นมาแต่พื้นมหาเวจนิรกโพ้น แล้วก็ไหม้แผ่นดินพสุธา น้ำสมุทรคงคา น้ำสระใหญ่ชื่อว่าโนดาต เขาสิเนรุราช และขึ้นจากตุมหาราชิกา ตลอดขึ้นไปถึงชั้นพรหมที่ชื่อว่าอาภัสสรราชถึง 7 ครั้ง ครั้งนั้นเทวโลก มนุษย์โลก สัตว์นรกอเวจี เปรตผี และสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายเหล่านี้ ที่ตายแล้วกิตติ ที่ยังไม่ตายกิตติ ก็ขึ้นปิดเยียดกันอยู่ชั้นนอกนิรภูพรหมโพ้นทั้งสิ้น...” (ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 71-73 2482: 132-133)

เรื่องดำเนินเรื่อยมา กระทั่งการสืบต่อราชวงศ์สมันตราชหรือพระมหาสมมติ ดังว่า “...ตั้งแต่รัชสมัยพระยามหาสมันตราช หน่อพุทธังกูรนั้น สืบเชื้อสายตลอดมารวม 39 องค์ นานได้อสงไขยหนึ่ง ตั้งแต่นั้นมามีกษัตริย์เสวยราชสมบัติสืบมาอีก 7,652 องค์ จนถึงพระยาสุันตราชนานได้ 55,000 ปี ครั้งนั้นปัญจมหาวีโรกนกาลก็บริบูรณ์ในชมพูทวีป...” (ประชุมพงศาวดาร ภาคที่

71-73 2482: 150-151) มีนัยว่าเชื้อสายพระมหาสมมตินี้ ได้เป็นกษัตริย์ปกครองแผ่นดินต่างๆ ทั้ง 2,000 อนุทวีป รวมทั้งเมืองบนที่ราบเชียงแสนด้วย

ทั้งในตำนานสุวรรณโคมคำยังระบุว่า พระมหาสมมติ คือ พระสมณโคดมที่เสวยพระชาติเป็นโพธิสัตว์ ดังว่า “...ต่อแต่นั้นมาพอประมาณได้ชั่วอายุคน เสด็จลงมาเกิดเป็นมนุษย์ พระบรมโพธิสัตว์องค์นามว่าอเนกปัญญา คือ พระโคตมะนั้น เสด็จลงมาเป็นมนุษย์ มีลักษณะสวยงามยิ่งนักบริสุทธิด้านทุกแห่ง ปรากฏนามบัญญัติว่าศากยมานพอยู่บ้านพราหมณ์ คือ มุลเมืองกัจฉาวดีมีอายุได้แสนโกฏิปี พอถึงเวลาเป็นหนุ่มดั่งาม มีปัญญาเฉลียวฉลาดดองอาจในราชกิจปริศนาอรรถธรรมสุขุมคัมภีรภาพยงนัก ซึ่งอาจสามารถที่จักสร้างให้เป็นอิสรภาพได้แท้ ครั้นนั้นเทพดาและมนุษย์ทั้งหลายก็พร้อมกันอภิเษกพระบรมโพธิสัตว์ คือ มหาศากยมานพนั้นให้เป็นพระยา เป็นเจ้าของไร่นา นิคมราชธานีในสกลชมพูทวีป จึงได้พระนามว่ามหาสมันตราชชัตติยะแต่นั้นมา...” (ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 71-73 2482: 148-149)

เมื่อสิ้นเรื่องพระมหาสมมติแล้ว จึงเข้าสู่ประวัติถ้ากุมภ ศาสนสถานในเมืองสุวรรณโคมคำ ก่อนเข้าสู่เรื่องการเกิดขึ้นและดับไปของเมืองสุวรรณโคมคำ ประวัติเมืองโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัติน ประวัติเมืองหริภุญชรเงินยาง เชียงแสน เชียงแสน เมืองเชียงใหม่ และเมืองเชียงแสนที่ฟื้นขึ้นใหม่ ตามลำดับ

การเรียงลำดับเรื่องเช่นนี้ มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายว่า กษัตริย์ปกครองเมืองบนที่ราบเชียงแสน ต่างล้วนแล้วแต่สืบเชื้อสายมาจากพระมหาสมมติ คือพระพุทธรเจ้าศากยโคดมด้วยกันทั้งสิ้น เช่นที่ตำนานได้อธิบายการเข้ามาปกครองของกษัตริย์เมืองสุวรรณโคมคำและเมืองสิงหนวัตินบนแผ่นดินที่ราบเชียงแสน ว่าเป็นเชื้อวงศ์กษัตริย์ที่อพยพมาจากชมพูทวีป จึงเป็นกษัตริย์ที่สืบเชื้อสายทางสายเลือดของพระมหาสมมติ

อย่างไรก็ตาม แม้เมืองโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัตินจะล่มสลายไปแล้ว ทว่าเชื้อสายพระมหาสมมติทางสายเลือดก็ยังคงปรากฏอยู่บนแผ่นดินอื่น

ตำนานจึงได้อธิบายความเป็นกษัตริย์ในเมืองลำดับต่อมา คือ เมืองทิวญนครเงินยาง เข้ากับการสืบเชื้อสายพระมหาสมมติอีกทางหนึ่ง คือ ทางธรรม เพราะไม่สามารถอ้างได้ว่าตนได้สืบเชื้อสายจากพระมหาสมมติทางสายเลือด เนื่องจากยังปรากฏเชื้อสายพระมหาสมมติอยู่ กระทั่งถึงสมัยพญามังรายขึ้นครองเมืองเชียงแสน เชื้อสายพระมหาสมมติทางสายเลือดก็หมดไปจากแผ่นดินที่ราบเชียงแสนและแผ่นดินอื่น (ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี และ ธณิกานต์ วรธรรมานนท์ 2559)

การสืบเชื้อสายทางสายเลือด กระทำได้โดยการยอมรับนับถือพระพุทฺธศาสนา

การเปลี่ยนศาสนาจากผีเป็นพุทฺธ ได้กลายเป็นความชอบธรรมใหม่ในการขึ้นเป็นกษัตริย์ ด้วยเหตุผลที่ว่า กษัตริย์ที่สืบเชื้อสายพระมหาสมมติบางองค์มีความประพฤติที่ไม่ดี เพราะไม่มีธรรม ไม่อาจสู้กษัตริย์ที่แม้จะไม่ได้สืบสายเลือดมาแต่มีธรรมได้ และไม่ว่าเชื้อสายพระมหาสมมติทางสายเลือดหรือทางธรรม ต่างล้วนเป็นเชื้อสายของพระพุทฺธเจ้าศากยโคดมเช่นเดียวกัน พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ (2555: 35-65) อธิบายเหตุการณ์ตอนนี้เป็นการสร้างความชอบธรรมในการขึ้นปกครองบ้านเมืองของลวจังกราชที่ไม่มีเชื้อสายพระมหาสมมติทางสายเลือด

ด้วยเหตุนี้ การนำอัครคัมภีร์ไปประยุกต์ใช้กับตำนานการสร้างบ้านเมืองล้านนา จึงมีจุดประสงค์ที่แตกต่างออกไปจากคัมภีร์โลกศาสตร์ ซึ่งปรารถนาจะเล่าเรื่องการกำเนิดโลกและสัตว์โลก ทว่าในตำนานการสร้างบ้านเมืองบนในล้านนา เป็นไปเพื่อสนับสนุนความเป็นหนองพุทฺธางกูรของกษัตริย์ล้านนา ว่าทรงสืบสายมาจากพระมหาสมมติโดยทางสายเลือดและทางธรรม สำหรับการสืบเชื้อสายทางธรรมนั้น มีนัยว่าธรรมสำคัญกว่าชาติกำเนิดหรือวรรณะ

ทว่าเรื่องราวตามอัครคัมภีร์ในวรรณกรรมล้านนา ก็ไม่ได้สะท้อนแก่นเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ คงหยิบยืมเนื้อหาคัมภีร์มาสนับสนุนความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ล้านนาเท่านั้น

8. สรุป

อัครคัมภีร์เป็นพระสูตรชั้นเลิศของพระพุทธศาสนา ที่พึงรู้ ควรรู้ ที่กล่าวว่า เป็นพระสูตรชั้นเลิศนั้น เลิศเพราะได้แสดงหลักการของพระพุทธศาสนาไว้ชัดเจน คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ อันเป็นแก่นเรื่องของพระสูตรๆ นี้ เลิศเพราะได้แสดงหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาไว้อย่างครบถ้วน ได้แก่ ไตรลักษณ์ อิทัปปัจจยตา กุศลกรรมบถ 10 และโพธิปักขิยธรรม 7 มนุษย์สามารถไปนิพพานได้ด้วยหลักธรรมทั้ง 4 นี้ เลิศเพราะเป็นการทำลายมิชฌาทิฐิในเรื่องวรรณะของพราหมณ์ อันจะทำให้มนุษย์ติดข้องในวิภูสงสาร เลิศเพราะได้แสดงสัมมาทิฐิในเรื่องวรรณะ อันจะทำให้มนุษย์พ้นไปจากสังสารวัฏได้ เลิศเพราะส่งอิทธิพลโดยตรงให้กับบรรณกรรมพระพุทธศาสนาประเภทโลกศาสตร์ และเลิศเพราะส่งอิทธิพลให้กับตำนานการสร้างบ้านเมืองในล้านนา ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงพึงรู้ พึงศึกษาอัครคัมภีร์

บรรณานุกรม

- กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, 2519. **ไตรภูมิภควัตถุศาสตร์**. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์, 2555.
- นาคะประทีป, 2465. **ปาลี สยามอภิธาน**. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาการศึกษา.
- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 71-73**, 2482. พระนคร: กรมศิลปากร.
- ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 61**, 2516. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, 2525. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- พระญาณวโรดม (ประยูร สุนตงกูรเถร), 2543. **ศาสนาต่างๆ**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์, 2545. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____, 2550. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ: จันทรเพ็ญ.
- พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร ป.ธ.9), 2537. **โลกที่ปณี**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- พระสังฆราชเมธี, 2529. **โลกที่ปกสาร**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพานิชย์.
- พระสังฆราชเมธี, 2528. **โลกบัญญัติ**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, 2555. **ตำนาน**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พระสิริมงคลอาจารย์, 2523. **จักรวาลที่ปณี**. กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539. **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โลกสันฐานโชตรตนคณฐี, 2543. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- โลกปัตติ อรุณวดีสูตร ปฐมมุล ปฐมกัป และมุลตันไครย**, 2533. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี และ ธนิกันต์ วรรณมานนท์, 2559. **รายงานการวิจัย พระบรมสารีริกธาตุกับการสร้างบ้านเมืองบนที่ราบเชิงแสน**. สถาบันวิจัยพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- หลวงเทพธรรมานุศิษฐ์ (ทวี ธรรมธัช ป.9), 2540. **ธาตุปฐพีปิคา**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

